

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport nr 11, 2023

Lärarnas åsikter om Nationella provet i geografi 9. Sammanställning av lärarenkät 2023 och analys av trender 2014-2023.

Andreas Alm Fjellborg

Förord

Rapportserien *Om nationella prov i Geografi* kommer att redovisa studier och diskutera resultat i syfte att kontinuerligt utveckla och kvalitetssäkra proven i geografi. Tidigt i arbetet med att utveckla de nationella proven i geografi fann provgruppen ett behov av en plats där studier utifrån olika aspekter av proven kan publiceras för en större läsekrets. Vi vill med denna rapportserie även stimulera till diskussion i och om ämnet geografi, dess syften, innehåll och metoder samt stödja ämnesdidaktisk forskning, kunskapsbildning, utbildning och undervisning.

Gruppen för nationella prov i geografi för åk 9 arbetar sedan 2012 på Skolverkets uppdrag vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet.

Uppsala, december 2023

Andreas Alm Fjellborg
Projektledare för Nationella prov i geografi åk 9
Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier
Uppsala Universitet

Inledning

Efter avslutat nationellt ämnesprov i geografi ombeds lärarna, vars elever genomfört provet, att besvara en enkät via ämnesprovets hemsida (www.natprov.edu.uu.se). Samtliga lärare får inloggningsuppgifter utskickade i häftet *Lärarinformation* tillsammans med upplysningar angående provet, samt vilka elevresultat som lärarna också skall rapportera in via webben.

Alla lärare som genomför provet ombeds att besvara en enkät vars syfte är att insamla information från ett brett underlag av lärare för vidare utveckling av proven. Denna rapport behandlar 2023 års enkät med diskussioner kring utvecklingen av lärarnas åsikter över tid. Skolverket har valt att inkludera frågor i de olika provens enkäter, dessa frågor kan ibland skilja sig från tidigare års formuleringar. Där det bedöms relevant kommer dessa nya frågor analyseras i relation till tidigare frågeformuleringar, medan det i andra fall finns snarlika frågeformuleringar men där det finns anledning att diskutera ordvalet och inriktningen vilket gör att frågorna inte direkt kan jämföras över tid. All redovisad data som rapporteras i denna text kommer från provgruppens egen sammanställning om inget annat anges.

I denna sammanställning redovisas enkätsvaren från lärarna som besvarat enkäten för det nationella provet i geografi för årskurs 9. Inledningsvis kan sägas att 100 lärare (49% män och 51% kvinnor) besvarade enkäten 2023. Detta kan jämföras med 147 (45% män och 55% kvinnor) 2019 och 183 lärare (44,3% män och 55,7% kvinnor) 2018 vilket var något fler än år 2017 (N=167). På det hela taget är det en nedåtgående trend i svarsfrekvenserna. Den stora merparten av lärarna som genomförde provet har relativt lång erfarenhet av undervisning (20 år eller fler), se diagram 1. Vissa skillnader gentemot föregående år är värda att påtala. Cirka 67% av lärarna har mer än 10 års yrkeserfarenhet. Detta kan jämföras med de något högre andelarna 2019 (74 %) vilket liknar åren 2018 och 2017, att jämföra med ca 78% 2016 och 65 % 2014 och 2015. Andelen lärare med kort erfarenhet ökar något från 5% till 11% mellan 2019 och 2023 i enkätunderlaget, dock var det omkring 10% som hade lika kort erfarenhet i enkäten 2018.

Diagram 1: Antal år i yrket, åk 9 2023 (N=100)

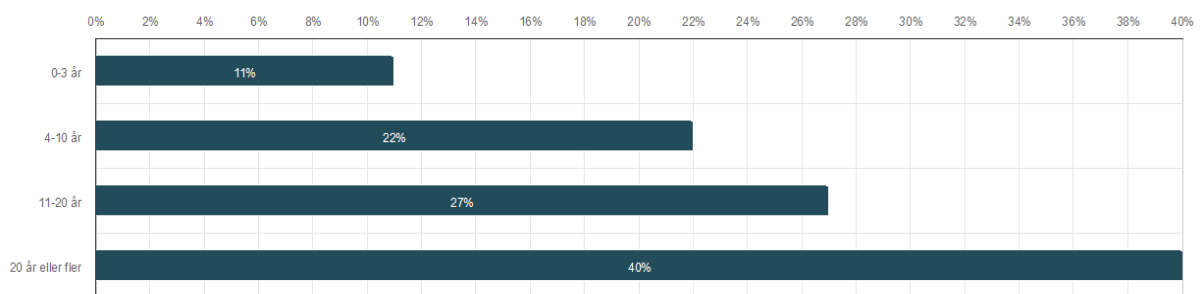

Diagram 2, 3 och 4 visar att det finns en stor spridning när det gäller antal högskolepoäng i geografi för lärare som undervisar i ämnet och ansvarar för genomförande av proven. I årskurs 9 saknar 24 % utbildning i ämnet 2015 en siffra som stiger till 30,48% 2016 för att sedan minska 2017 till 17%. Påtagligt är att av lärarna som ansvarade för genomförandet av det nationella provet i geografi 2018 saknade hela 28,6% akademisk utbildning i ämnet geografi. 2019 sjunker denna siffra till 24%, detta sjunker ytterligare till 2023 då 23% uppger att de helt saknar akademisk utbildning i geografiamnet. Andelen som uppger en lång utbildning ökar däremot från 9 till 19%.

Diagram 3: Antal högskolepoäng i geografi, år 9 2023.

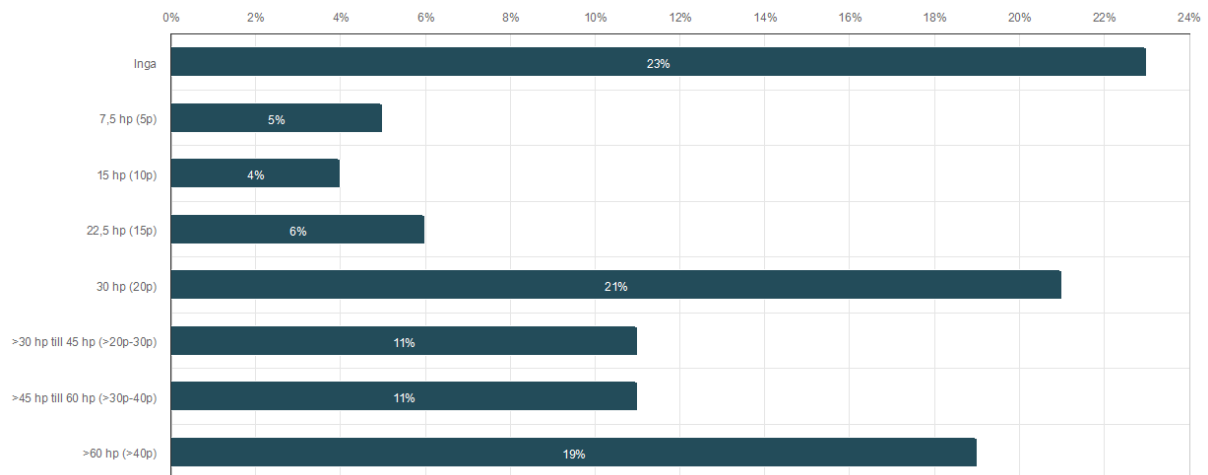

Diagram 3. Antal högskolepoäng i geografi, år 9 2019

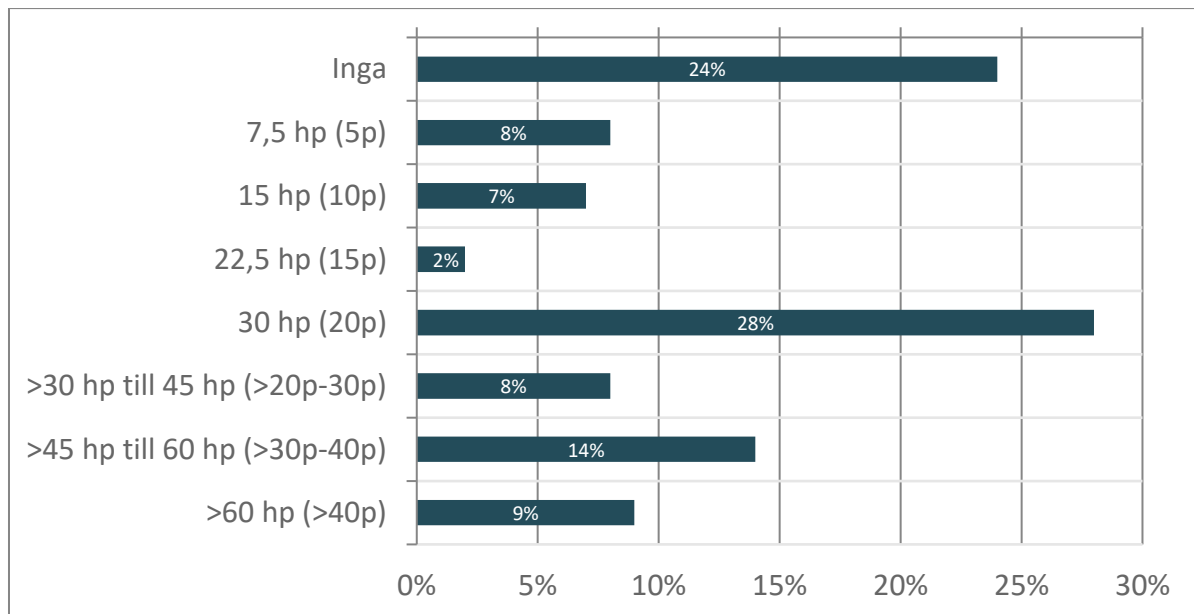
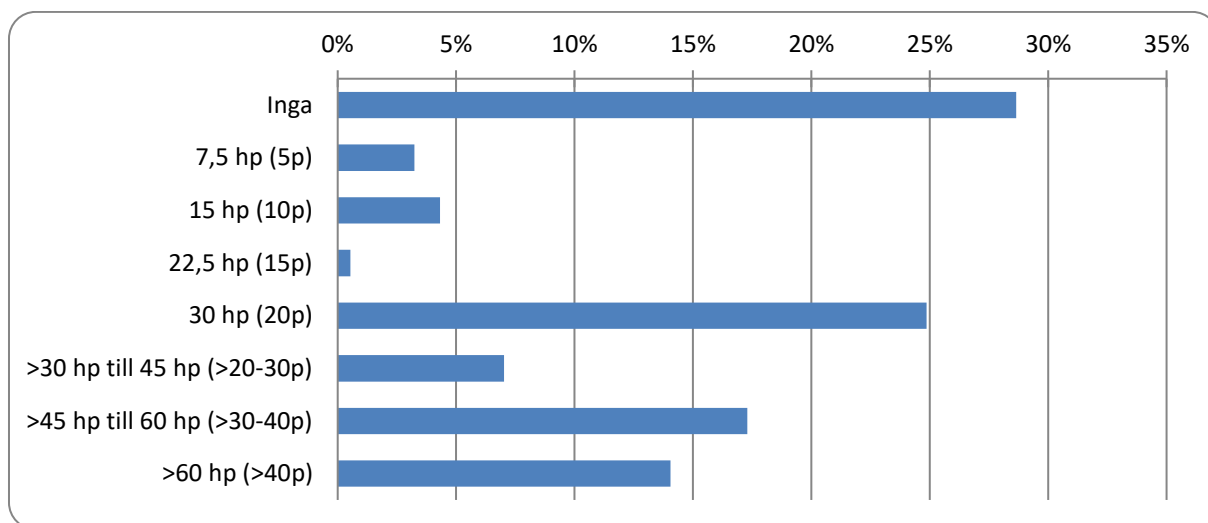

Diagram 4. Antal högskolepoäng i geografi, åk 9 2018

Sammantaget visar årets enkät på en liten förbättring av andelen lärare med ämnesutbildning som ansvarar för provet på skolorna. Ungefär 76% av lärarna svarar att de har ämnesbehörighet för att jämföra med 80% 2018 och 74% 2019.

Enkätens frågor

Enkäten som lärarna ombetts besvara bestod av en inledande del med bakgrundsinformation som presenterats ovan samt information om kommun där de arbetar och ålder hos lärarna. Därefter ställdes generella frågor kring lärarnas och deras elevers uppfattning om det nationella provet i geografi. Efterföljande frågor var strukturerade utifrån olika teman som redovisas nedan. I anslutning till dessa frågor kunde lärarna lämna kommentarer.

Helhetsbedömning, omfattning och svårighetsgrad

På frågan om lärarna uppfattar det nationella provet i geografi som bra instämmer en majoritet av lärarna i stor utsträckning eller helt med detta påstående. Diagram 5 och 6 visar att en större andel av lärarna är positivt inställda till provet 2018 än 2023.

Diagram 5. Lärarnas uppfattning om provet, 2023

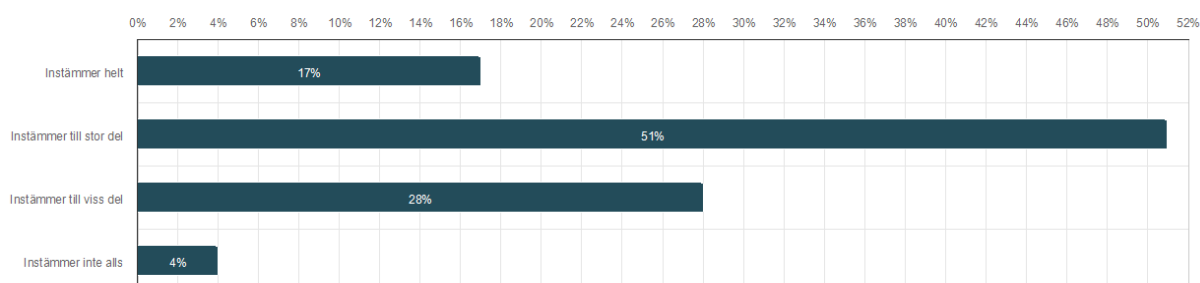
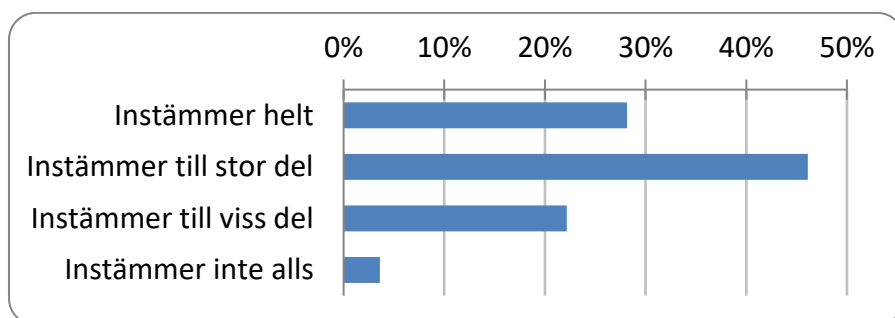

Diagram 6. Lärarnas uppfattning om provet, 2018

Helhetsbedömningen (diagram 5 och 6) visar att de flesta lärare anser att provet var bra. 96,7 % av lärarna 2016 och 98,1 % 2015 svarade något av de två mest positiva alternativen. 66% svarar 2017 och 74% 2018 att de instämmer helt eller till stor del i påståendet "Provet som helhet är bra". Även då det förefaller vara mindre positiva reaktioner på provet över tid, reaktionerna på provet kan ändå anses vara positiva. I enkäten för år 2023 ställdes inte frågan om provets omfattning, även om lärarna artikulerar att provet är omfattande i kommentarerna till ovan nämnda fråga. Den tidigare frågan rörande omfattningen av provet visar att den stora majoriteten av lärarna anser att provet varit för omfattande. 58% av lärarna som anser att det är för omfattande att jämföra med 58% 2018, 52% 2017, 32% 2016, och 26,8% som anser detta 2015. De mer kritiska kommentarerna handlar till viss del om omfattningen på provet generellt och andra kommentarer lyfter fram "resonerafrågor" som anses vara för många. De positiva kommentarerna kring provet som helhet och omfattningen lyfter fram att provet täcker av det centrala innehållet och betygskriterierna som finns i geografi. Detta är genomgående över alla år som provet genomförts. Sammantaget anser lärarna 9 att provet är varierande men omfångsrikt, samt att samma förmåga i vissa fall testas för många gånger.

De viktigaste insikterna från kommentarerna i enkäten är:

- 1) Tydlighet i formulering och instruktioner: Flera kommentarer betonar vikten av klara och tydliga formuleringar så att eleverna ska förstå vad deras svar ska innehålla.
- 2) Omfattning: provet är omfattande och tar lång tid att genomföra och rätta. Detta indikerar att det finns en önskan om att minska omfånget och säkerställa att provet är proportionerligt i förhållande till den tillgängliga undervisningstiden.
- 3) Relation mellan centralt innehåll och provet: Lärarna betonar vikten av att provet är anpassat till det centrala innehållet, läromedel och den faktiska undervisningen. En överensstämmelse mellan det som täcks i provet och det som behandlas i undervisningen är avgörande för att bedömningen ska vara rättvis och meningsfull.

Lärarinformation

En övervägande del av lärarna anser att häftet med lärarinformation var ett tillräckligt stöd i förberedelserna inför provet, 93% 2023, 94% 2018, 97% 2017, 99,5 % 2016 och 99,4 % 2015. Detta visar på en liten försämring gentemot föregående års prov och lärarinformation, om än marginell från redan höga nivåer.

Anpassningar och elever i behov av särskilt stöd

Flertalet lärare anger att förlängd provtid samt läs- och skrivhjälp har använts då det behövs. Övriga anpassningar handlar som tidigare år om förlängd provtid, uppläsning, översättningar av modersmålslärare samt muntligt genomförande.

Särskilt svåra frågor

57% av lärarna ansåg att det fanns frågor som var svåra att förstå för eleverna. Motsvarande siffra för 2018 var 46 %, för 2017 var 40% och för 2016 var det 34 %. Det råder relativ samstämmighet i kommentarerna och några få frågor är återkommande samtidigt som vissa lärare återger att vissa av resoneringsfrågorna varit svåra att förstå och eleverna har då svarat fel.

Elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk

På frågan som rör hur provet har fungerat för elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk har ungefär 79% angett att provet fungerat bra eller ganska bra. Detta är att jämföra med 53% 2018, 62 % 2017, 72% 2016 och 66,9 % 2015. Många har använt språkstöd och överlag verkar provet fungerat relativt väl. Problem med omfattande frågor och svårt språk framförs som kritik.

Speglar nationella provet undervisningen?

2018 anger 4% av lärarna att innehållet i provet har behandlats *till viss del* eller *inte alls* i undervisningen. 44 % av lärarna i årskurs 9 anger att provets innehåll har behandlats i *hög grad* i undervisningen och 51 % anger att innehållet behandlats i *relativt hög grad*. Överlag förefaller det vara så att innehållet i högre utsträckning har behandlats i undervisningen 2018 jämfört med både 2016 och 2017, skillnaden mellan 2016 och 2017 är marginell. I 2023 års enkät uppger 9 % att innehållet behandlats i låg eller ingen grad.

Bedömning och elevprestationer

Lärarnas huvudsakliga uppfattning var att bedömningsanvisningarna gett dem bra eller tillräckligt stöd i bedömningen av elevernas prov, 87 % anger detta 2023, att jämföra med omkring 85% 2018, 86% 2016 och 90 % av lärarna 2015. Lärarna anser detta år att provet är omfattande, tidskrävande både att skriva och bedöma. Övergången från belägg till poäng anses generellt sett vara positiv bland de lärare som har erfarenheter från båda systemen.

En majoritet av lärarna (94%) anser att provresultatet ligger i linje med elevernas övriga prestationer under läsåret. Endast 3,76 % av lärarna 2016 anser att provresultatet bara stämmer överens för ett fåtal elever, eller inte alls. Detta sjunker till 3,06% 2017 och ökar till 4% 2018 och 4 % 2023.

I enkäten ombads även lärarna att ange om de ansåg att de olika betygsstegen var satta på en lagom nivå, eller för lätta eller svåra att uppnå. Resultaten för åren 2019 - 2023 redovisas i tabell 5.

E-gränsen har över tid ansetts för lätt. Men majoriteten anser att den är rimligt satt. Andelen som tycker att gränsen för E är för låg minskar också över tid. Dock ökar andelen som anser att gränsen för provbetyg A är för högt satt.

Tabell 5: Provbetygsgränser

	2019			2022			2023		
	För lågt satt	Rimligt satt	För högt satt	För lågt satt	Rimligt satt	För högt satt	För lågt satt	Rimligt satt	För högt satt
E	47,92%	52,08%	0%	23,70%	74,40%	1,90%	17,00%	81,00%	2,00%
D	18,18%	80,42%	1,40%	9,40%	87,40%	3,20%	7,20%	90,80%	2,00%
C	10,56%	86,62%	2,82%	3,10%	91,20%	5,70%	5,00%	88,90%	6,10%
B	6,30%	86,71%	6,99%	4,40%	80,50%	15,10%	3,10%	85,70%	11,20%
A	5,59%	80,42%	13,99%	2,50%	80,00%	17,50%	2,00%	67,40%	30,60%

Avslutning

Enkäten 2023 har en lägre svarsfrekvens jämfört med tidigare år. Det återstår att se om detta håller i sig framgent. Enkäten visar i sin helhet på att lärare är nöjda med provet, att det finns en rimlighet i hur provbetygen genereras, dels utifrån uppgifternas konstruktion och innehåll, utifrån hur bedömningarna är tänkta att gå till samt genom hur provbetygsgränserna är satta. Med det sagt visar också enkäten att det finns en rad utvecklingsområden. Dessa gäller bland annat omfattningen av provet samt hur ett visst innehåll kan testas. Främst gäller detta sådant som relaterar till de nya skrivningarna i kursplanen från 2022 (Lgr22). Vidare lyfter lärarna visst annat specifikt innehåll och uppgiftsformuleringar/instruktioner till eleverna som kommer att beaktas.

Tack till alla lärare

Nationella provgruppen i geografi tackar lärarna för alla synpunkter och förslag som inkommit via enkäten, och på andra sätt, i anslutning till det nationella provet i geografi 2023. Era förslag och synpunkter är till stor hjälp i det fortsatta arbetet. Vi vill också tacka de lärare som anmält intresse för att delta i utprovningar och andra aktiviteter som provgruppen bjuder in till inför provet 2024 och 2025. Ni som ännu inte anmält intresse är varmt välkomna att kontakta provgruppen.

Kontakt

Hemsida: www.natprov.edu.uu.se

E-post: natprov.geografi@edu.uu.se

Projektledare: Andreas Alm Fjellborg, andreas.alm.fjellborg@edu.uu.se

Rapportserien *Om nationella prov i geografi*

Rapport 1

Lärarnas åsikter om Nationella provet i geografi. Sammanställning av lärarenkät i samband med utprovningssomgången 2013.

Rapport 2

Nationella ämnesprovet i geografi och kravgränssättning. Översyn och resultat av Angoff-metoden för nationella provet i geografi årskurs 6.

Rapport 3

Nationella provet i Geografi. Elevers upplevelser av provet och lärarnas syn på bedömning

Rapport 4

Lärarnas åsikter om Nationella provet i geografi åk 6 och 9. Sammanställning av lärarenkät 2014

Rapport 5

Lärarnas åsikter om Nationella provet i geografi åk 6 och 9. Sammanställning av lärarenkät 2015

Rapport 6

Lärarnas åsikter om Nationella provet i geografi 9. Sammanställning av lärarenkät 2016 och analys av trender 2014-2016.

Rapport 7

Lärarnas åsikter om det Nationella provet i geografi 9. Sammanställning av lärarenkäter 2017 och analyser av trender 2014-2017.

Rapport 8

Lärarnas åsikter om det Nationella provet i geografi 9. Sammanställning av lärarenkäter 2018 och analyser av trender 2014-2018.

Rapport 9

Lärarnas åsikter om det Nationella provet i geografi 9. Sammanställning av lärarenkäter 2019 och analyser av trender 2014-2019.

Rapport 10

Slutna eller öppna format? En redogörelse för möjligheter och utmaningar med slutna och öppna uppgiftsformat i det digitala nationella provet i geografi för åk 9.

UPPSALA
UNIVERSITET